

ЗОСІМОВИЧ О. Ю.

старший викладач кафедри спеціальних історичних дисциплін та правознавства
ЖДУ ім. І. Франка, м. Житомир, Україна

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МУЗЕЇВ В УКРАЇНІ

Діяльність музеїв в Україні регулюється нормативно-правовою базою, до якої входять закони та підзаконні нормативно-правові акти: постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, інструкції, положення Міністерства культури України тощо.

Правові основи музейної діяльності юридично закріплені в Конституції України, Законі України «Про культуру» та спеціальному Законі України «Про музеї та музейну справу». Закон було введено в дію Постановою Верховної Ради України №250/95 – ВР від 29

червня 1995 р. Закон складається з Преамбули (у редакції Закону № 1709 – VI від 5 листопада 2009 р.), Розділу 1. Загальні положення (ст.. 1-5), Розділу II. Види музеїв. Порядок створення і матеріальна база музеїв (ст.. 6-14), Розділу III. Музейний фонд України (Ст.. 15-24), Розділу IV. Міжнародна діяльність музеїв (Ст.. 25), Розділу V. Управління і самоврядування музеїв, гарантії прав і законних інтересів їх працівників (Ст. 26).

В Преамбулі, зокрема, зазначається, що Закон регулює суспільні відносини у сфері музейної справи, визначає правові, економічні, соціальні засади створення і діяльності музеїв України та особливості наукового формування, вивчення, обліку, зберігання, охорони і використання музейного фонду України, його правовий статус.

Закон поширюється на всі види музеїв та заповідників у частині їх музеєфікації, а також обліку, зберігання та використання , охорони, консервації, реставрації музейних предметів, музейних колекцій та предметів музейного значення [1]

Стаття 1 надає основні терміни, вживані у музейній діяльності. Наведено деякі з них. Так, дефініцією «музей» визначається науково-дослідний та культурно-освітній заклад, створений для вивчення, збереження, використання та популяризації музейних предметів та музейних колекцій з науковою та освітньою метою, залучення громадян до надбань національної та світової культурної спадщини. Музейний фонд України формує сукупність окремих музейних предметів, музейних колекцій, музейних зібрань, які постійно зберігаються на території України, незалежно від їх походження та форм власності, а також музейних предметів і музейних колекцій, що знаходяться за межами України і є власністю України або відповідно до міжнародних договорів підлягають поверненню в Україну. Музейна діяльність визначена в Законі як музейна справа – спеціальний вид наукової та культурно-освітньої діяльності, що включає комплектування, охорону та використання музеями культурних цінностей та об'єктів культурної спадщини України, в тому числі їх консервацію, реставрацію, музеєфікацію, наукове вивчення, експонування та популяризацію [1].

Відповідно до цього визначення, основними напрямками музейної діяльності є науково-дослідна, культурно-освітня робота, опрацювання фондів музею, а саме їх комплектування та експонування на постійних експозиціях та виставках, видавнича та пам'яткоохоронна діяльність, а також проведення атрибуції, експертизи та класифікації, державної реєстрації та оцінки предметів, які можуть бути музейними цінностями (Ст..2)

Стаття 6 визначає основні види музеїв в Україні. Вони поділяються на природничі (антропологічні, біологічні, ботанічні, геологічні, зоологічні, мінералогічні, палеонтологічні), історичні (загальноісторичні, військово-історичні, історії релігії, історико-побутові, археологічні, етнографічні), літературні, художні (образотворчого, декоративно-прикладного, народного, сучасного мистецтва), мистецькі (театральні, музичні, музеї кіно), науково-технічні, комплексні (краєзнавчі, екомuzeї), галузеві тощо. На основі об'єктів культурної спадщини, пам'яток природи, їх територій можуть створюватися музеї просто неба та меморіальні музеї-садиби.

Порядок та умови заснування і ліквідації музеїв, необхідні документи, а також питання власності визначено в Статті 7: «Музеї можуть засновуватися на будь-яких формах власності, передбачених законами. Засновниками музеїв можуть бути відповідні органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, юридичні та фізичні особи» [1].

Питання фінансування та надходження коштів в музеї регулюються Статею 13. Зокрема, основними джерелами фінансування музеїв є державний та місцевий бюджети, благодійні внески фізичних та юридичних осіб, інші джерела, не заборонені законодавством.

Додатковими джерелами фінансування музеїв визначені кошти, що надходять від господарської діяльності, надання платних послуг, у тому числі за відвідування музеїв і виставок; кошти, одержувані за науково-дослідні та інші види робіт, які виконує музейний заклад на замовлення підприємств, установ, організацій, об'єднань громадян та громадян; доходи від реалізації сувенірної продукції, предметів народних художніх промислів,

видавничої діяльності, від надання в оренду приміщень, споруд, обладнання; плата за кіно- і фотозйомки; гранти, благодійні внески, добровільні пожертвування, грошові внески, матеріальні цінності, одержані від фізичних і юридичних осіб, у тому числі іноземних; кошти, отримані державними і комунальними музеями як відсотки на залишок власних надходжень, отриманих як плата за послуги, що надаються ними згідно з основною діяльністю, благодійні внески та гранти і розміщених на поточних рахунках, відкритих у банках державного сектору; інші джерела, в тому числі валютні надходження, відповідно до законодавства України.

Третій розділ Закону присвячений Музейному фонду України.

До державної частини Музейного фонду України належать музейні предмети, музейні колекції, музейні зібрання, що є державною власністю, зберігаються у державних музеях, у тому числі музейні предмети, музейні колекції, музейні зібрання, що зберігаються в музеях, які належать до сфери управління місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, а також у музеях, створених при підприємствах, в установах, організаціях і навчальних закладах державної та комунальної форм власності чи у їх складі. До державної частини Музейного фонду України належать також предмети музейного значення, що підлягають внесенню до державної частини Музейного фонду України, музейні колекції, музейні зібрання, що зберігаються на підприємствах, в установах та організаціях державної і комунальної форм власності.

До недержавної частини Музейного фонду України належать музейні предмети, музейні колекції, музейні зібрання, що зберігаються в музеях приватної форми власності, музеях підприємств, установ, організацій приватної форми власності та не віднесені або не підлягають віднесенню до державної частини Музейного фонду України, зокрема предмети музейного значення, що підлягають внесенню до недержавної частини Музейного фонду України та є власністю релігійних організацій, громадян та об'єднань громадян. [1; Ст. 15-¹]. В подальших статтях йдеться про особливості здійснення права власності, порядок формування та передачі предметів Музейного фонду, внесення його до державного реєстру та обліку, його зберігання, переміщення та вивезення за кордон, умови консервації та реставрації тощо (Ст. 15-²-24).

П'ятий розділ регламентує міжнародну діяльність музеїв, яка полягає в проведенні спільних наукових досліджень, здійсненні взаємного обміну музейною інформацією, виставками, вивчення міжнародного досвіду організації музейної справи; проведенні міжнародних конференцій, конгресів, симпозіумів, виставок та участі в них; організації спільної підготовки музейних працівників, розвитку видавничої діяльності тощо.

Порядок управління та самоврядування музеями, гарантії прав і законних інтересів їх працівників регулюються Ст. 26 Розділу V. Зокрема визначено, що управління музеями здійснюють державні органи влади, а також інші центральні та місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування у відношенні до музеїв, що перебувають у сфері їх управління.

В цілому, Закон покликаний звернути увагу на сучасні проблеми музеїв. Адже на сьогоднішній день збереглося ставлення до закладів культури як до чогось другорядного. Хоча в Україні налічується значна кількість музеїв. На 2013 рік їх нараховувалось: 45 – національних, 570 – державних та комунальних, 1141 музей на правах філіалів та відокремлених підрозділів. [2]. Зростає мережа приватних та громадських музеїв. Музеї всіх форм власності постійно пропонують громадськості нові форми роботи, що збільшує кількість відвідувачів.

У 2012 році для громадського обговорення було запропоновано проект Концепції «Державно-цільової програми розвитку музейної справи на період до 2018 року». Його розробниками були Міністерство культури України, Національний інститут стратегічних досліджень при Президенті України та Український Центр культурних досліджень. Концепція передбачала оцінку тенденцій та розробку сучасних напрямків музейної справи, які допоможуть адаптувати її до умов сьогодення. В результаті широкого професійного

обговорення було визначено найбільш актуальні стратегічні проблеми національної музейної галузі на нагальні потреби українських музеїв, які будуть покладено в основу формування музейної політики на короткострокову та довгострокову перспективу [3].

У висновку, оцінюючи перспективи розвитку музейної галузі в Україні, можна погодитись з наступним висловлюванням: «...запорукою подальшого розвитку та модернізації музейної справи в Україні може стати державна підтримка музеїв, з одного боку, та консолідація музейного співробітництва, запровадження нових інформаційних технологій і розширення традиційних форм роботи – з іншого. У цьому аспекті, слід спиратись на дослідження науковців та міжнародний досвід» [4].

Список використаних джерел:

1. Про музеї та музейну справу [Електронний ресурс]: сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>. №249/95 – ВР
2. Модернізація музейної справи України та розширення традиційних форм роботи музеїв в умовах глобалізації та інформаційного суспільства. – Режим доступу: http://nplu.org.modern_muz_spravi
3. Проект Концепції «Державної цільової програми розвитку музейної справи на період до 2018 року». – Режим доступу: <http://mincult/kmu.gov.ua>
4. Кулиняк М. Держава захистить майнові комплекси музеїв: модернізацію музейної галузі Міністерство культури України вважає своїм першочерговим завданням: [про основні орієнтири в роботі]/ Михайло Кулиняк // Урядовий кур'єр. – 2012. – 30 серпня. – С.2.